

CZU 343.1

VIZIUNI DOCTRINARE PRIVIND DECLARAȚIILE SPECIALISTULUI ȘI EXPERTULUI JUDICIAR ÎN PROCESUL PENAL

Lilian LUCHIN,

doctor în drept, conferențiar universitar,

*Catedra „Procedură penală, criminalistică și securitate informațională”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova*

ORCID: 0000-0001-7564-1185

Rezumat

În acest articol mi-am propus să vin cu unele teorii privind declarațiile specialistului și expertului judiciar. Aceste mijloace de probă au fost incluse recent în legislația națională. Astfel, am analizat aceste modificări din aspectul corectitudinii de aplicare a lor în procesul penal. Totodată, am scos în evidență esența acelor probleme pe care le-ar putea genera aceste mijloace de probă. De asemenea, ne-am referit și am argumentat printr-o cercetare paralelă cu constatările tehnico-științifice, medico-legale și expertizele judiciare care, la rândul lor, de asemenea fac parte din mijloace de probă.

Cuvinte-cheie: *declarații, constatare tehnico-științifică și medico-legală, expertiză judiciară, specialist, expert judiciar.*

Summary

In this article, we have proposed to come up with some theories regarding the statements of the specialist and the judicial expert. These means of evidence have been included in national legislation recently. Thus, we analyzed these changes from the aspect of the correctness of their application in the criminal process. At the same time, I highlighted the essence of those problems that these means of proof could generate. We also referred to and argued through parallel research with technical-scientific and medico-legal findings and judicial expertise, which in turn are still part of the evidence.

Keywords: *statements, technical-scientific and medico-legal assessment, judicial expertise, specialist, judicial expert.*

Introducere. Timp de 20 de ani Codul de procedură penală a trecut prin multiple schimbări, unele fiind necesare, unele nechibzuite, iar altele

chiar bizare. La aceste modificări bizare am putea atribui declarațiile specialistului și expertului judiciar care au fost incluse la art. 93 alin. 2, pct.1 CPP. Odată ce legea procesuală a inclus aceste declarații ca mijloace de probă, atunci apare întrebarea în privința raportului de constatare tehnico-științifică și raportului de expertiză judiciară, care, la rândul lor, tot se referă la mijloace de probă și sunt întocmite de aceiași subiecți procesuali.

Pentru clarificarea acestor dubii o să încercăm să ne amintim de mai multe subiecte. Deci, oricare proces penal este bazat pe probatoriu. Probatoriul este garanția realizării unei justiții corecte prin respectarea cumulativă a mai multor principii cum ar fi cel al legalității, prezumției de nevinovăție, inviolabilității persoanei, vieții private, domiciliului și proprietății, dreptului la apărare etc. Pe lângă respectarea acestor principii, pentru a fi admise probele trebuie să fie pertinente, concludente, utile și veridice, iar toate probele în ansamblu trebuie să fie coroborate.

Profesorul N. Volonciu a menționat că probatoriul se caracterizează ca un fascicul de acte procesuale constituit în procesul de invocare și propunere de probe, de admitere și administrare a lor [8, p. 341].

Probatoriul penal poate fi definit în câteva moduri, care nu se exclud reciproc, dar pot avea importanță individuală: – probatoriul este un proces de stabilire a adevărului; – probatoriul este un proces de invocare de către părți a anumitor teze în susținerea poziției lor; – probatoriul, ca și întreg procesul penal, reprezintă un sistem de raporturi juridice ai căror subiecți participă ca deținători de anumite drepturi și obligații [2, p. 82]. Reieșind din aceste teze generale afirmate de către savantul Ig. Dolea, vedem că pe lângă stabilirea adevărului, probatoriul mai este și un proces de invocare de către părți a unor teze în susținerea poziției lor. Interpretând aceste idei reiese că declarațiile specialistului și a expertului judiciar în calitate de mijloace de probă, teoretic pot fi folosite de către părți în susținerea poziției lor. Prin aceste intervenții din partea părților implicate în proces se va asigura un proces echitabil, respectându-se principiul contradictorialității.

Dar, făcând o cercetare a literaturii de specialitate, am constatat că prin declarație se subînțelege o mărturisire, o afirmare deschisă a unor convingeri, opinii sau sentimente ce vin din partea unei persoane. Totodată, profesorul Ig. Dolea invocă că declarația este o mărturisire, o afirmare deschisă asupra unor percepții realizate în trecut. Respectiv legea procesual-penală prin art. 102 alin. (1) CPP RM, stipulează că prin declarație se înțeleg informațiile orale sau scrise, date în cadrul procesului penal de către persoană și care au importanță pentru justa soluționare a cauzei.

Cu referire la subiecții sus-menționați constatăm că expertul judiciar e persoană calificată și abilitată, conform legii, să efectueze expertize și

să formuleze concluzii în specialitatea în care este autorizată cu privire la anumite fapte, circumstanțe, obiecte materiale, fenomene și procese, organismul și psihicul uman, și care este inclusă în Registrul de stat al experților judiciari [7]. Iar specialistul este persoana chemată pentru a participa la efectuarea unei acțiuni procesuale în cazurile prevăzute de Codul de procedură penală, care nu e interesată în rezultatele procesului penal [1].

După cum vedem, acești subiecți procesuali au un statut mai special și sunt abilitați cu anumite cunoștințe temeinice în una sau mai multe domenii, cunoștințe pe care le pot folosi în anumite condiții punând la temelia cercetărilor principiul adevărului științific.

Norma dată, atribuită acestor subiecți procesuali, este una nechibzuită, pentru că acele declarații, orale sau scrise, date de specialistul sau expertul judiciar, nu se încadrează în noțiunea generală de declarație, deoarece acești subiecți vor fi impuși să declare niște informații care se vor baza pe presupuneri și în niciun caz pe anumite cercetări la temelia cărora va sta aspectul științific.

Referindu-ne la expertul judiciar, legea procesual-penală în privința audierii lui este una clară și fără interpretări. Această normă deslușește acele condiții când este necesar să fie audiat expertul, adică când există neclarități sau anumite deficiențe nesemnificative. Aceste neclarități și deficiențe nu trebuie să fie de o natură care ar putea să servească ca argument de dispunere a unei expertize suplimentare sau repetate. Cu atât mai mult, audierea poate avea loc atât în faza de urmărire penală, cât și de judecată. De fiecare dată la audierea expertului judiciar se va ține cont de raportul de expertiză judiciară și în niciun caz nu se va interveni la audierea expertului în scopul obținerii unor informații suplimentare. Orice informație nouă trebuie să fie obținută doar prin dispunerea unei expertize suplimentare.

Or, în modificările produse la art. 93 alin. (2) pct. 1) privind declarațiile expertului judiciar se urmărește acest lucru, adică obținerea unor noi date care pot ulterior substitui un raport de expertiză judiciară sau suplimentară, sau repetată. Consider că acest lucru este unul grav, pentru că norma procesual-penală a divizat expertizele judiciare după obligativitate, fiind obligatorii și facultative. În art. 143 alin. (1) se enumeră doar câteva aspecte obligatorii, iar toate celelalte sunt facultative. Din acest considerent practic s-ar putea opta doar pe invitarea unui expert judiciar sau chiar a unui specialist pentru a da anumite declarații în privința unor obiecte, urme care nu cad sub incidența expertizelor obligatorii. Cu atât mai mult, și prevederile art. 97 CPP RM expres enumeră acele circumstanțe care obligatoriu urmează a fi constatate prin anumite mijloace de probă.

Curtea Supremă de Justiție prin hotărârile emise recomandă a aplica în probatoriul penal expertizele judiciare. Aceste recomandări sunt necesare, deoarece există multiple situații unde este nevoie de a clarifica dacă anumite obiecte, substanțe se referă la ceva interzis, cum ar fi: armele de foc, munițiile, substanțele explozive [5], substanțele narcotice, psihotrope, analoagele și a precursorilor [4] etc. În alte situații este necesar să se dispună expertize judiciare pentru stabilirea circumstanțelor accidentului rutier [3] sau chiar pentru stabilirea valorii bunurilor sustrase, deoarece, în anumite împrejurări, este dificil să se stabilească această valoare [6]. Aceste hotărâri a CSJ poartă doar un caracter de recomandare, și aici părțile în proces au libera alegere de a le lua în considerare sau nu.

Referitor la implicarea specialistului în procesul penal, legislația autohtonă ne oferă o informație mai vagă. Și aici avem unele situații neclare, dat fiind faptul că instituția specialistului în R. Moldova nu este bine definită, decât în art. 87 CPP RM. Într-o paralelă cu instituția expertului judiciar în care este destul de explicit redată, existând registrul experților judiciari unde fiecare parte a procesului poate să consulte și să propună ca unul sau altul să fie implicat în procesul de efectuare a expertizelor judiciare. Ceea ce ține de specialiști este o situație mult mai dificilă, pentru că nu este reglementat nici mecanismul de verificare a competenței și abilității unui sau altui specialist, limitându-se în unele situații doar la prezentarea unor diplome, certificate de studii într-un anumit domeniu. Cu siguranță atunci când apelăm la cunoștințele specialiștilor, recomandabil este ca organul de urmărire penală sau instanța de judecată să-i selecteze din rândul experților judiciari. Persistă însă situații când în registrul experților judiciari este doar unul singur, expert într-un anumit domeniu, și ulterior riscăm să nu putem efectua o expertiză judiciară, deoarece acest lucru este restricționat de art. 89 alin. (1) pct. 5).

Totuși specialistul este implicat în procesul penal de fiecare dată când există necesitatea de a clarifica unele chestiuni care nu intră în competența experților judiciari. El îndeplinește o funcție auxiliară – consultă, dă explicații ghidându-se de aptitudinile sale profesionale. Explicațiile specialistului sunt importante pentru instanță, uneori decisive, dar au caracter consultativ. Acest subiect procesual poate fi implicat de către părți și la tălmăcirea rapoartelor de expertiză judiciară, dar acele constatări expuse de către specialist nu pot substitui raportul de expertiză judiciară.

Probabil că mai grav ar putea fi că legea procesual-penală nu a prevăzut răspunderea penală pentru aceste declarații, ceea ce, în opinia noastră, constituie faptul că acești subiecți procesuali ar putea declara „orice”, cunoscând că nu vor fi pedepsiți. Chiar dacă au fost incluse declarațiile specialistului și expertului judiciar ca mijloace de probă, pentru a asigura

corectitudinea și autenticitatea lor este necesar de a modifica prevederile art. 312 CP RM. Modificările trebuiau să vizeze pe lângă prezentarea cu bună știință a unei concluzii false și prezentarea cu bună știință a unor declarații ale acestor subiecți.

Fixarea acestor mijloace de probă mai contravine și cu decizia Colegiului Penal a CSJ nr. 1ra-593/08 din 27 mai 2008, unde a fost constatată situația când raportul de expertiză judiciară a fost substituit prin alte probe. În recursul procurorului a fost indicat că instanța de apel a substituit concluzia specialistului nu cu concluzia expertului judiciar, ci cu declarațiile părților vătămate, ale inculpatului și ale unor martori, manifestându-se în favoarea apărării, contrar principiului contradictorialității prevăzut la art. 24 alin. 2 CPP RM.

Această situație a existat încă mulți ani în urmă, când domeniul de expertiză judiciară nu avea o reglementare exactă/perfectă. Actualmente avem o abordare corespunzătoare a expertizei judiciare, inclusiv a statutului expertului judiciar prin perfectarea legislației naționale, unde a fost clarificat acel statut al expertului judiciar și a fost impusă o normă în ceea ce privește acreditarea instituțiilor de expertiză judiciară. Această schimbare a generat elaborarea diferitelor proceduri aplicate în diverse domenii de expertiză judiciară care, la rândul lor, sunt argumentate științific. De aceea, instanțele de judecată recomandă dispunerea expertizelor judiciare ca fiind cel mai eficient mijloc de probă.

Totodată, legea procesual-penală reiterează că în procesul penal nu pot fi admise ca probe și, prin urmare, se exclud din dosar, nu pot fi prezentate în instanța de judecată și nu pot fi puse la baza sentinței sau a altor hotărâri judecătorești, datele care au fost obținute „*prin utilizarea metodelor ce contravin prevederilor științifice*” [1]. Această prevedere din start se contrazice cu mijloacele de probă, cum ar fi declarațiile specialistului și expertului judiciar, deoarece în aceste declarații caracterul științific lipsește. Acești subiecți ai procesului penal materializează aspectul științific în mare parte prin rapoarte de constatare tehnico-științifice și rapoarte de expertiză judiciară, și în unele situații poate fi realizat de către specialiști în cadrul unor acțiuni de urmărire penală, cum ar fi cercetarea la fața locului, experimentul în urmărirea penală etc.

În concluzie, dorim să reiterăm că este înfricoșător faptul că aceste mijloace de probă vor fi aplicate ca cele mai solicitate din simplul motiv că sunt cele mai rapide și chiar cele mai accesibile sub aspect economic.

Referințe bibliografice

1. Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122-XV din 14 martie 2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 28.12.2012,

nr. 273-279.

2. Dolea Ig. Drepturile persoanei în probatoriul penal, Chișinău, 2009.

3. Hot. Plen. CSJ *Cu privire la aplicarea legislației în cadrul examinării cauzelor penale referitor la încălcarea regulilor de securitate a circulației și de exploatare a mijloacelor de transport* (Nr. 20 din 08 iulie 1999, Par.12).

4. Hot. Plen. CSJ *Cu privire la practica judiciară de aplicare a legislației penale ce reglementează circulația substanțelor narcotice, psihotrope sau a analoagelor lor și a precursorilor* (Nr. 31 din 26 decembrie 1998, Par.2).

5. Hot. Plen. CSJ *Cu privire la practica judiciară în cazurile penale despre purtarea, păstrarea, transportarea, fabricarea, comercializarea ilegală, sustragerea armelor de foc, a munițiilor sau a substanțelor explozive, păstrarea neglijentă a armelor de foc și a munițiilor* (Nr. 31 din 09 noiembrie 1998, Par.3).

6. Hot. Plen. CSJ *Cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor* (Nr. 23 din 28 iunie 2004, Par.21).

7. Legea nr. 68 din 14.04.2016 cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar // Monitorul Oficial al R. Moldova nr.157-162/316 din 10.06.2016.

8. Volonciu N. *Tratat de procedură penală. Partea generală. Vol. I. Ediția a II-a revizuită și modificată.* București, 1996.